

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (osmého senátu)

7. listopadu 2013*

„Pojištění právní ochrany — Směrnice 87/344/EHS — Článek 4 odst. 1 — Svobodný výběr advokáta pojištěným — Ustanovení ve všeobecných podmínkách pro smlouvu o zajištění právního zastoupení v soudních a správních řízeních jedním ze zaměstnanců pojistitele — Náklady na právní zastoupení externím právním poradcem, které jsou hrazeny pouze tehdy, je-li podle pojistitele nezbytné, aby se případem zabýval externí právní poradce“

Ve věci C-442/12,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemsko) ze dne 28. září 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 3. října 2012, v řízení

Jan Sneller

proti

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV,

SOUDNÍ DVŮR (osmý senát),

ve složení C. G. Fernlund, předseda osmého senátu, vykonávající funkci předsedy senátu, C. Toader (zpravodajka) a E. Jarašiūnas, soudci,

generální advokát: P. Mengozzi,

vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 19. září 2013,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV J. W. H. van Wijkem a B. J. Drijberem, advocaten,
- za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s W. Ferrante, avvocato dello Stato,
- za rakouskou vládu A. Poschem, jako zmocněncem,
- za Evropskou komisi F. Wilmanem a K.-P. Wojcikem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 4 odst. 1 směrnice Rady 87/344/EHS ze dne 22. června 1987 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se pojištění právní ochrany (Úř. věst. L 185, s. 77; Zvl. vyd. 06/01, s. 187), která je *ratione temporis* použitelná na věc v původním řízení.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi J. Snellerem a pojišťovnou DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV (dále jen „DAS“) ve věci úhrady nákladů na právní zastoupení advokátem, kterého vybral pojištěný.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Jedenáctý bod odůvodnění směrnice 87/344 uvádí:

„Vzhledem k tomu, že zájmy osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany předpokládají, že pojištěný musí mít možnost výběru advokáta nebo jiné osoby náležitě kvalifikované podle vnitrostátního práva k zastupování při jakémkoli soudním nebo správním řízení a kdykoli dojde ke střetu zájmů.“

- 4 Článek 1 této směrnice uvádí:

„Účelem této směrnice je koordinovat právní a správní předpisy týkající se pojištění právní ochrany [...], aby se usnadnil účinný výkon práva podnikání a pokud možno se vyloučil jakýkoli střet zájmů vznikající zejména ze skutečnosti, že pojistitel pojišťuje jinou osobu nebo pojišťuje osobu jak pro případ právní ochrany, tak i v jiném pojistném odvětví [...], a jestliže by k takovému střetu došlo, umožnit jeho vyřešení.“

- 5 Článek 2 odst. 1 uvedené směrnice zní takto:

„Tato směrnice se vztahuje na pojištění právní ochrany. Toto pojištění spočívá v závazku nést oproti zaplacení pojistného výlohy spojené s právním řízením a poskytovat další služby přímo spojené s tímto pojištěním, zejména s ohledem na

- zabezpečení náhrady za ztrátu, škodu nebo úraz utrpěný pojištěným, a to mimosoudním urovnáním nebo občanským nebo trestním řízením,
- obhajování nebo zastupování pojištěného v občanském, trestním, správním nebo jiném řízení nebo v souvislosti s jakýmkoli na něj vznesenými nároky.“

- 6 Článek 4 odst. 1 též směrnice uvádí:

„Každá smlouva na pojištění právní ochrany musí výslovně uznávat, že

- a) je-li třeba obrátit se na advokáta nebo na jinou osobu, která má podle vnitrostátního práva vhodnou kvalifikaci k obhajování a zastupování pojištěného nebo k hájení jeho zájmů při jakémkoli soudním nebo správním řízení, musí mít pojištěný možnost si takového advokáta nebo jinou osobu svobodně vybrat;
- b) pojištěný musí mít možnost svobodně si vybrat advokáta, nebo jestliže tomu dá přednost, v rozsahu umožněném vnitrostátním právem jakoukoli jinou náležitě kvalifikovanou osobu k hájení svých zájmů, kdykoli dojde ke střetu zájmů.“

7 Článek 5 směrnice 87/344 stanoví:

„1. Kterýkoli členský stát může pojištění právní ochrany vyjmout z uplatňování čl. 4 odst. 1, jsou-li současně splněny všechny následující podmínky:

- a) pojištění je omezeno na případy vzniklé z používání silničních vozidel na území dotyčného členského státu;
- b) pojištění je spojeno se smlouvou o poskytnutí asistence v případě nehody nebo poruchy silničního vozidla;
- c) pojistitel právní ochrany ani pojistitel asistence neprovozují žádné odvětví pojištění odpovědnosti;
- d) jsou přijata opatření, aby právní poradenství a zastupování každé ze sporných stran v případě sporu bylo vykonáváno zcela nezávislými advokáty, pokud mají tyto strany pojištění právní ochrany u stejného pojistitele.

2. Výjimkou poskytnutou pojišťovně členskými státy podle odstavce 1 není dotčeno uplatňování čl. 3 odst. 2.“

Nizozemské právo

8 Článek 4:67 odst. 1 zákona o finančním dohledu (Wet op het financieel toezicht) zní takto:

„Pojistitel právní ochrany zajistí, aby bylo ve smlouvě o pojištění právní ochrany výslovně stanoveno, že pojištěný si může svobodně vybrat advokáta nebo jiného odborníka oprávněného ze zákona:

- a. je-li třeba obrátit se na advokáta nebo na jiného odborníka oprávněného ze zákona k obhajování a zastupování pojištěného nebo k hájení jeho zájmů při soudním nebo správním řízení, nebo
- b. dojde-li ke střetu zájmů.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 9 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že J. Sneller uzavřel u Reaal Schadeverzekeringen NV pojištění právní ochrany. V pojistné smlouvě je stanoveno, že DAS je společnost, která má poskytovat pojistné plnění z pojištění právní ochrany.
- 10 V uvedené smlouvě je rovněž stanoveno, že se případy zabývají vlastní pracovníci společnosti DAS. Pokud je však podle smlouvy nebo stanoviska DAS třeba, aby byl případem pověřen externí poradce, pojištěný má právo vybrat si sám advokáta nebo odborníka.

- 11 Ve věci v původním řízení chce J. Sneller zahájit řízení proti svému bývalému zaměstnavateli, aby se domáhal náhrady škody za protiprávní ukončení pracovního poměru. Za tímto účelem se hodlá nechat zastupovat advokátem podle svého výběru a náklady na právní zastoupení má uhradit pojistitel právní ochrany. Společnost DAS souhlasila se zahájením takového soudního řízení, avšak měla za to, že smlouva uzavřená J. Snellerem v takovém případě nestanoví, že DAS uhradí náklady na právní zastoupení advokátem, kterého vybral pojištěný. Společnost DAS uvedla, že je připravena pouze sama zajistit J. Snellerovi právní zastoupení jedním z jejích vlastních pracovníků, který není advokátem.
- 12 Předkládající soud v tomto ohledu uvádí, že v rámci řízení, které chce J. Sneller zahájit proti svému bývalému zaměstnavateli, není právní zastoupení podle nizozemského práva povinné.
- 13 Jelikož DAS odmítla uhradit náklady na právní zastoupení advokátem, kterého vybral J. Sneller, posledně uvedený navrhl *voorzieningenrechter* te Amsterdam (soudce příslušný pro rozhodování o předběžných opatřeních v Amsterdamu), aby byla DAS uložena náhrada uvedených nákladů. Rozsudkem ze dne 8. března 2011 *voorzieningenrechter* te Amsterdam tento návrh zamítl.
- 14 Tento rozsudek byl potvrzen rozsudkem *Gerechtshof* te Amsterdam (odvolací soud v Amsterdamu) ze dne 26. července 2011. *Gerechtshof* te Amsterdam měl za to, že čl. 4:67 odst. 1 písm. a) zákona o finančním dohledu musí být vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené v původním řízení, kdy je předmětem smlouvy pojištění právní ochrany *in natura*, nevzniká právo svobodného výběru advokáta na základě pouhého rozhodnutí zahájit řízení ve prospěch pojištěného, ale je rovněž nutné, aby pojistitel právní ochrany rozhodl, že právní zastoupení musí zajistit externí poradce, a nikoliv jeden z jeho pracovníků. Pouze v tomto případě existuje střet zájmů, kterému se čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 snaží zabránit.
- 15 Jan Sneller napadl tento rozsudek u předkládajícího soudu. Podle předkládajícího soudu analýza jednotlivých jazykových verzí čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344 i rozsudky ze dne 10. září 2009, *Eschig* (C-199/08, Sb. rozh. s. I-8295), a ze dne 26. května 2011, *Stark* (C-293/10, Sb. rozh. s. I-4711), poskytují důležité argumenty na podporu teze, že je-li zahájeno soudní nebo správní řízení, smluvní podmínky musí vždy pojištěnému přiznat právo svobodného výběru jeho poradce.
- 16 Předkládající soud má za to, že odpověď, kterou má poskytnout ve věci v původním řízení, může mít jisté sociální důsledky, neboť pokud by byl přijat takový výklad čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344, bylo by nevyhnutelné pravděpodobně výrazné zvýšení pojistného.
- 17 Za těchto podmínek se Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemského království) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
 - „1) Umožňuje čl. 4 odst. 1 směrnice [87/344], aby pojistitel právní ochrany, který ve svých pojistných smlouvách stanoví, že právní zastoupení v soudních nebo správních řízeních bude v zásadě zajišťováno pracovníky pojistitele, rovněž stanovil, že náklady na právní zastoupení advokátem nebo zástupcem, které si pojištěný svobodně vybral, budou hrazeny pouze tehdy, má-li pojistitel za to, že se případem musí zabývat externí poradce?
 - 2) Liší se odpověď na první otázku podle toho, zda je právní zastoupení v dotčeném soudním nebo správním řízení povinné, či nikoliv?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 18 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby pojistitel právní ochrany, který ve svých pojistných smlouvách stanoví, že právní zastoupení je v zásadě zajišťováno jeho pracovníky, rovněž stanovil, že náklady na právní zastoupení advokátem nebo zástupcem, které si pojištěný svobodně vybral, mohou být hrazeny pouze tehdy, má-li pojistitel za to, že se případem musí zabývat externí poradce.
- 19 V tomto ohledu je třeba uvést, že podle DAS trpný tvar, který je v čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 použit ve výrazu „je-li třeba obrátit se na advokáta“ a který obsahují rovněž německá, anglická a nizozemská verze tohoto ustanovení, prokazuje, že toto ustanovení neurčuje, zda má nutnost obrátit se v řízení na externího odborníka posoudit pojistitel nebo pojištěný. Z toho by vyplývalo, že DAS může tuto otázku upravit ve svých pojistných smlouvách, neboť uvedené ustanovení lze pochopit tak, že stanoví, že „[rozhodne-li pojistitel, že je třeba] obrátit se na advokáta [...], musí mít pojištěný možnost si takového advokáta [...] svobodně vybrat“.
- 20 Takový restriktivní výklad čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 nelze přijmout.
- 21 Zprvce, i když je pravda, že znění čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 neumožňuje samo o sobě určit rozsah výrazu „je-li třeba obrátit se na advokáta [...], musí mít pojištěný možnost si takového advokáta [...] svobodně vybrat“, nic to nemění na tom, že pro výklad ustanovení unijního práva je třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí (výše uvedený rozsudek Eschig, bod 38).
- 22 V tomto ohledu je třeba uvést, že z jedenáctého bodu odůvodnění směrnice 87/344 i z jejího čl. 4 odst. 1 vyplývá, že zájmy osob pojištěných na krytí výloh právní ochrany předpokládají, že pojištěný musí mít možnost výběru advokáta nebo jiné osoby náležitě kvalifikované podle vnitrostátního práva k zastupování při jakémkoli soudním nebo správním řízení (výše uvedený rozsudek Stark, bod 28).
- 23 Z článku 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 ve spojení s jejím jedenáctým bodem odůvodnění tak vyplývá, že svobodný výběr advokáta pojištěným nelze omezit pouze na situace, kdy pojistitel rozhodne, že je třeba obrátit se na externího poradce.
- 24 Zadruhé je třeba souhlasně s Evropskou komisí konstatovat, že cíl sledovaný směrnicí 87/344, a konkrétně jejím článkem 4, kterým je chránit v širokém smyslu zájmy pojištěných osob (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Eschig, bod 45), není slučitelný s restriktivním výkladem čl. 4 odst. 1 písm. a) této směrnice, který navrhla DAS.
- 25 V tomto ohledu je třeba připomenout, že čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344, jenž se týká svobodného výběru zástupce, má obecný dosah a je závazný (viz výše uvedené rozsudky Eschig, bod 47, a Stark, bod 29).
- 26 Pokud jde zatřetí o otázku výše pojistného, je třeba uvést, že různé způsoby výkonu práva pojištěného svobodně si vybrat svého zástupce nevylučují, aby v určitých případech mohly být omezeny náklady, které mají nést pojistitelé.
- 27 Podle judikatury Soudního dvora totiž svobodný výběr ve smyslu čl. 4 odst. 1 směrnice 87/344 neznamená povinnost pro členské státy, aby pojistitelům za všech okolností ukládaly plnou úhradu výdajů vynaložených v rámci obhajoby pojištěného, avšak za podmínky, že tento svobodný výběr není zbaven své podstaty. Tak by tomu bylo v případě, kdyby omezení úhrady těchto výdajů de facto

znemožňovalo, aby si pojištěný mohl rozumně vybrat svého zástupce. Vnitrostátním soudům, kterým bude případně v tomto ohledu věc předložena, v každém případě přísluší, aby ověřily neexistenci omezení této povahy (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Stark, bod 33).

- 28 Smluvní strany mají kromě toho nadále možnost dohodnout si vyšší míru úhrady nákladů na právní zastoupení, a to případně s tím, že pojištěný zaplatí vyšší pojistné (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Stark, bod 34).
- 29 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 4 odst. 1 písm. a) směrnice 87/344 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby pojistitel právní ochrany, který ve svých pojistných smlouvách stanoví, že právní zastoupení je v zásadě zajišťováno jeho pracovníky, rovněž stanovil, že náklady na právní zastoupení advokátem nebo zástupcem, které si pojištěný svobodně vybral, mohou být hrazeny pouze tehdy, má-li pojistitel za to, že se případem musí zabývat externí poradce.

Ke druhé otázce

- 30 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda skutečnost, zda je právní zastoupení v dotčeném soudním nebo správním řízení podle vnitrostátního práva povinné, má vliv na odpověď poskytnutou na první otázku.
- 31 Vzhledem k tomu, že – jak bylo připomenuto v bodě 25 tohoto rozsudku – právo pojištěného svobodně si vybrat svého zástupce má obecný dosah a je závazné a že směrnice 87/344, jak vyplývá zejména z jedenáctého bodu jejího odůvodnění a z jejího čl. 4 odst. 1 písm. a), nepodřizuje existenci a dosah tohoto práva vnitrostátním pravidlům v oblasti zastupování u soudu, nemohou mít taková vnitrostátní pravidla vliv na odpověď poskytnutou na první otázku.
- 32 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět, že skutečnost, zda je právní zastoupení v dotčeném soudním nebo správním řízení podle vnitrostátního práva povinné, nemá vliv na odpověď poskytnutou na první otázku.

K nákladům řízení

- 33 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (osmý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 4 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 87/344/EHS ze dne 22. června 1987 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se pojištění právní ochrany musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby pojistitel právní ochrany, který ve svých pojistných smlouvách stanoví, že právní zastoupení je v zásadě zajišťováno jeho pracovníky, rovněž stanovil, že náklady na právní zastoupení advokátem nebo zástupcem, které si pojištěný svobodně vybral, mohou být hrazeny pouze tehdy, má-li pojistitel za to, že se případem musí zabývat externí poradce.
- 2) Skutečnost, zda je právní zastoupení v dotčeném soudním nebo správním řízení podle vnitrostátního práva povinné, nemá vliv na odpověď poskytnutou na první otázku.

Podpisy.